

Protokoll fört vid pleniföredragning

Social- och miljöavdelningen
Hälsa- och sjukvårdsbyrån, S3

Närvarande
VT, HJ, RH, AH-J, AH, FK, CW

Frånvarande

Justerat
Omedelbart

Ordförande
Lantråd
Veronica Thörnroos

Föredragande
Minister
Annette Holmberg-Jansson

Protokollförare
Landskapsläkare
Knut Lönnroth

Nr 11

Utlåtande om utkastet till riksomfattande beredskapsplan
för pandemier inom social- och hälsovården.

ÅLR 2023/5073

75 S3

Beslut

Ålands landskapsregering beslöt avge ett skriftligt utlåtande om utkastet till riksomfattande beredskapsplan för pandemier inom social- och hälsovården enligt **bilaga S323P09**.

Hänvisning
Er begäran om utlåtande 21.6.2023
VN/19612/2023

Social- och hälsovårdsministeriet
Pb 33
FI-00023 STATSRÅDET

Kontaktperson
Landskapsläkare Knut Lönnroth,
telefon +358 (0)18 25000 (växeln)
knut.lonnroth@regeringen.ax

registratorskontoret.shm@gov.fi

Ärende

Utlåtande om utkastet till riksomfattande beredskapsplan för pandemier inom social- och hälsovården

Ålands landskapsregeringen har 21.6.2023 mottagit en begäran om utlåtande av social- och hälsovårdsministeriet om utkastet till riksomfattande beredskapsplan för pandemier inom social- och hälsovården.

Behörighetsfördelningen

Lagstiftningsbehörigheten för smittsamma sjukdomar hos människor hör enligt 27 §, 1 mom. 29 punkten självstyrelselag (1991:71) för Åland till rikets lagstiftningsbehörighet. Enligt 30 § 9 punkten i självstyrelselagen ska de uppgifter som enligt lagstiftningen om bekämpande av smittsamma sjukdomar hos människor som ankommer på en riksmyndighet i landskapet skötas av landskapsregeringen eller någon annan myndighet som anges i landskapslag. Enligt gällande lag om smittsamma sjukdomar (FFS 2016/1227) som trädde i kraft 1.1.2023 ska de behöriga myndigheter som i landskapet Åland svarar för bekämpningen av smittsamma sjukdomar hos människor bestämmas enligt den lagstiftning som gällde rikets myndigheter och kommuner vid ikraftträdandet av lagen tills något annat föreskrivs.

Enligt 27 § 34 punkten självstyrelselagen tillhör beredskap inför undantagsförhållanden rikets lagstiftningsbehörighet. Enligt republikens presidents förordning (2000:280) om skötseln i landskapet Åland av förberedande uppgifter för undantagsförhållanden ska de förberedande förvaltningsuppgifter och de förberedande uppgifter av annat slag som ankommer på rikets myndigheter inom befolkningsskyddet, försörjningsberedskapen och den allmänna beredskapen inför undantagsförhållanden i landskapet Åland skötas

gemensamt av rikets och landskapets myndigheter i enlighet med vad som bestäms i den aktuella förordningen. Republikens presidents förordning (2000:280) om skötseln i landskapet Åland av förberedande uppgifter för undantagsförhållanden är däremot föråldrad och bör ses över så att strukturerna inför beredskap fungerar i praktiken.

Bör beaktas i den riksomfattande beredskapsplanen för pandemier gällande Åland

I och med att Ålands landskapsregering har förvaltningsbehörigheten gällande bekämpningen av smittsamma sjukdomar hos människor bör den riksomfattande planen beakta landskapsregeringens behörighet att på Åland på motsvarande sätt som social- och hälsovårdsministeriet i övriga Finland planera, styra och övervaka bekämpningen av smittsamma sjukdomar för människor (se GrUU 44/2020 rd s. 10). Den riksomfattande planen ska fungera både under normalförhållanden och under undantagsförhållanden. Av den orsaken bör i planen beaktas skillnaderna i organisering, strukturer och lagstiftning mellan Åland och riket. Till exempel är Åland inte ett välfärdsområde och myndigheternas rollfördelning är delvis en annan jämfört med riket, vilket påverkar bland annat kommunikationsvägar, samarbeten och informationsinsamling såsom insamlandet av lägesbilder.

Gällande statens finansiering av kostnader för bekämpningen av smittsamma sjukdomar bör tydligt framgå hur Åland fullt ut ska kompenseras ekonomiskt.

Beaktas bör även att landskapet Åland enligt 36 § självstyrelselagen är enspråkigt svenskt och att skrivelser och andra handlingar som utvecklas mellan landskapsmyndigheter och statens myndigheter enligt 38 § självstyrelselagen ska avfattas på svenska.

Landskapsregeringen lämnar i övrigt följande synpunkter:

Inledning (kapitel 2) och Pandemins inverkan (kapitel 3)

Avsnitt 2.1 Mål och syfte

I detta kapitel nämns att när den riksomfattande planen för pandemiberedskap inom social- och hälsovården har uppdaterats, har man särskilt beaktat lärdomarna av covid-19-pandemin. Det finns ett antal faktarutor i planen och en del referenser men ingen sammanställning av kunskapsunderlag och utvärderingar av covid-19 pandemin i Finland. Det är därför svårt för läsaren att förstå vilka lärdomar från covid-19 pandemin som legat till grund för planen och hur kunskapen genererats.

Avsnitt 3.2 Pandemiscenarier, Tabell 1

Antalet dödsfall är kumulativ och tidsperioder behöver anges. Gällande andelen avlidna av insjuknade med covid-19 bör i tabell nämnas att mortaliteten var starkt beroende på ålder, vaccinstatus och virusvariant. Det uppgivna 0,9 % mortalitet förefaller gälla

ovaccinerade innan omikronvarianten. Detta behöver förtydligas och källhänvisning till samtliga uppgifter behövs. Andelen som rapporterats ha insjuknat är underskattad även p.g.a. att många med symptomatisk infektion inte rapporterats, antingen för att de inte testats eller för att många gjort självtest.

Avsnitt 6.1 Indikatorer

I tabell 1, i raden om Smittfall konstaterade med laboratorieprov, hävdas att "Antalet observerade smittfall är alltid lägre än det faktiska antalet". Detta är oftast korrekt, men ibland kan det vara omvänt, om specificiteten för testet är låg och testandet mycket omfattande. Även förekomst i avloppsvatten bör nämnas i denna tabell.

Avsnitt 6.2 Pandemimodellering

Det bör nämnas att modeller endast grovt kan förutspå en pandemis förlopp eftersom flera osäkra antagen behövs, särskilt i tidiga skeden när kunskapen är begränsad.

Avsnitt 9.1 Diagnostiska metoder samt 9.3.1. Provtagning

I tabell 5, gällande påvisning av nukleinsyra, ska nämnas att denna metod inte kan skilja mellan levande/smittsamma och döda/ej smittsamma organismer och att odling ibland krävs för att bekräfta ett fall. Gällande påvisning av antigen hävdas att "ett positivt resultat är väldigt tillförlitligt". Detta beror på testets prestanda. Under covid-19 pandemin hade de första marknadsförda antigen-testerna mycket låg specificitet, vilket resulterade i hög procent falskt positiva resultat. Budskapet bör vara att såväl sensitivitet som specificitet behöver vara tillräckligt höga, beroende på testets syfte och vilka uppföljningstest som görs.

På rad 1406 nämns att "valet av diagnostisk metod påverkas av målet med diagnostiken, metodens prestanda (känslighet och exakthet), metodens användbarhet (prov mängd och tid för genomgång) samt kostnader". Även förekomsten av sjukdomen i den testade befolkningen påverkar valet och tolkningen av resultatet eftersom det styr prediktionsvärdena.

Screening i befolkningen eller vissa grupper behöver diskuteras. Detta gjordes i stor omfattning i vissa länder under covid-19 pandemin. Danmark nämns i faktarutan i avsnitten 9.3.1. Provtagning. Problematiken kring tolkning av provresultatet, särskilt positivt prediktionsvärde vid låg prevalens, behöver belysas. Då masstestningen i Danmark nämns bör även erfarenheter och evidens av effekterna av denna testning diskuteras. Mer generellt bör internationella erfarenheter av screeningansatser i befolkningen redovisas och problematiseras för att undvika oöverbärgda beslut som kan leda till massivt resursslöseri.

Kapitel 10 Icke-medicinska bekämpningsåtgärder

I detta kapitelns inledning nämns att "spridningen av smittor kan förhindras antingen genom att minska närtakten mellan människor och smittorisken i samband med kontakten". Zoonotisk smitta från djur till människa nämns därefter kort. Vektor-, vatten-, blod- och livsmedelsburna smittor beaktas däremot inte här. Dessa har mycket mindre risk att bli pandemier men det borde definieras, antingen i detta avsnitt eller i inledande kapitel, att denna plan främst tar sikte på sjukdomar som smittar direkt mellan människor.

Avsnitt 10.1 Åtgärder riktade till befolkningen

I faktarutan på sidan 61 sägs att "Under covid-19-pandemin minskade den universella användningen av munskydd antalet luftvägsinfektioner i befolkningen". Två referenser ges. Urvalet av evidens är oklart. En försiktigare och mindre kategorisk slutsats rekommenderas eftersom vetenskapen fortfarande är ofullständig på detta område-

I detta avsnitt saknas flera åtgärder som användes under covid-19 pandemin och vars effekt är oklar eller påvisat svag, till exempel skolstängningar och inhemskt krav på vaccinintyg. Det sistnämnda kan diskuteras antingen här eller i avsnitt 11.2 - Användning av läkemedel och vacciner i en pandemi. Finns det en nationell utvärdering av effekter av åtgärder riktade till befolkningen i Finland? Resultaten bör i så fall sammanfattas.

Avsnitt 10.5 Hälsosäkerhet vid gränserna, 10.5.2 Begränsning av persontrafiken, samt 10.5.3 Hälsoundersökning av personer som anländer till landet

I avsnitt 10.5. nämns att "Smittbekämpning i gränsöverskridande trafik kan vara av betydelse om sjukdomsalstrarens incidens är större utanför gränserna än inom landet." Det bör förtydligas att sådan smittbekämpning endast kan vara betydelsefull om skillnaden i incidens är mycket stor, annars ger smittspridning över gränsen ett mycket litet relativt bidrag. Det står sedan att "Åtgärder som vidtas vid platser för utresa eller inresa i landet kan dock inte förhindra överföring av mikrober över gränserna." Det är oklart vilka åtgärder som åsyftas. Gäller det även begränsning av persontrafiken? I avsnitt 10.5.2, Begränsning av persontrafiken, hävdas att "Om man vill förhindra spridning av en mikrob till landet är en fullständig stängning av gränserna tillräckligt tidigt den enda möjligheten." Det ska förtydligas att då måste gränsen stängas för alla, inklusive finska medborgare, och hållas stängd tills pandemin är över. I annat fall kan man på sin höjd temporärt fördröja smittspridningen. I detta avsnitt omnämns negativa effekter av begränsning av den gränsöverskridande trafiken. Det nämns att detta kan "försvaga importen av varor och tjänster som är nödvändiga med avseende på försörjningsberedskapen och detta ska beaktas vid beslut om villkor för tillträde till landet". Även negativ effekt på resande av sociala skäl och familjeskäl samt arbets- och studiependling över gränsen kan påverkas kraftigt, vilket också måste beaktas. Faktarutan på sidan 68 bör kompletteras med evidens och erfarenheter från Finland gällande

effekterna av begränsningar av den gränsöverskridande trafiken. Ålands covid-19-pandemiutvärdering ger fakta som kan vara av värde ¹.

Gällande hälsoundersökning av personer som anländer till landet slås det fast att "laboratoriescreeningen för inresande är ineffektiv". Ålands covid-19-pandemiutvärdering kom till samma slutsats. Det bör tilläggas att även symtom- och feberscreening är ineffektiva. Därför bör det problematiseras om hälsoundersökning av personer som anländer till landet (eller reser inom landet) kan vara effektiva och i så fall i vilka situationer. I detta sammanhang bör även kriterier beskrivas för när krav på vaccinintyg samt krav eller rekommendationer om karantän efter inresa kan vara effektiva åtgärder. Det är viktigt att i framtiden undvika onödiga och kostsamma inreserestriktioner, screeningåtgärder och krav på vaccinintyg, vars smittskyddseffekter under covid-19 pandemin det fortfarande saknas god evidens för.

Lantråd

Veronica Thörnroos

Minister

Annette Holmberg-Jansson

FÖR KÄNNEDOM

Ålands lagting, självstyrelsepolitiska nämnden, susanne.eriksson@lagtinget.ax
Statsrådets kansli, registratorskontoret.srk@gov.fi
Heidi Kaila, statsrådets kansli, heidi.kaila@gov.fi
Anne Kumpula, social- och hälsovårdsministeriet, anne.kumpula@gov.fi
Mia Mäkinen, social- och hälsovårdsministeriet, mia.makinen@gov.fi
Johan Ehn, Ålands representant i Helsingfors, johan.ehn@regeringen.ax
Mats Löfström, riksdagsledamot, mats.lofstrom@riksdagen
Marine Holm-Johansson, landshövding,
marine.holm-johansson@ambetsverket.fi

---

¹ Covid-19 pandemins första två år på Åland. Epidemiologisk utveckling och utvärdering av smittskyddsåtgärder. Ålands landskapsregering, 2022:

https://www.regeringen.ax/sites/default/files/attachments/guidedocument/covid-19_pandemins_forsta_tva_ar_pa_aland_slutversion_27.6.2022.pdf

---